

Markus Orts

Katalina

Prevela s nemačkog
Irena Lea Janković

■ Laguna ■

Naslov originala

Markus Orths

CATALINA

Copyright © Schöffling & Co. Verlagsbuchhandlung GmbH,
Frankfurt Am Main 2005

Translation copyright © 2011 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

KATALINA

Sadržaj

Prolog 9

I

Gubici 15

Sunčanokišni dan 28

Krv na zidu 44

Jedan uspešni i jedan propušteni izliv besa 56

Pećina Ekain 66

Huan Bautista de Arteaga 75

Drugo krštenje 86

O dobrim i lošim glumama 99

Strah, olakšanje, zapanjenost 114

Bacanje kamenice u Sevilji 124

II

Raspršena magla 133

Govor kao bolest	144
Salve	153
Novi svet	161
Muškarci ili žene	169
Prvo ubistvo	176
Na planini Potosija.	187
Zagrljaj	199
Opijanje	204

III

Kraj za mnoge	217
Poručnik opatica	228
U pomrčini	238
Želja za drugačijim umiranjem.	245
Peruška	251
Jahanje u Huamangu	258
Smrt vešanjem	265
Diktat	274
Rimska odluka	281
Epilog	291
Literatura	293
O autoru.	297

Prolog

Grad San Sebastijan u Biskajskom¹ zalivu iznedrio je niz ljudi koji bi, skoro, mogli da uđu u povesnice. Na primer, Manuel Pesoa, kitolovac, koji je zapravo i uistinu otkrio Ameriku, jer je još 1397. godine, kada su duž baskijske obale u potpunosti bili izlovljeni kitovi i bakalari, otplovio svojim brodom do Islanda, a odatle još hiljadu sedamsto milja u jugozapadnom pravcu. Tamo je, kao prvi Evropljanin, kročio na obalu Njufaundlenda,² pa samim tim i na tlo Severne Amerike – što njega lično nije toliko zanimalo koliko baskijski kitovi, koji su, i to u izobilju, spokojno, ništa ne sluteći, plivali duž te obale u susret pokolju. Pesoa, iskusan ribar, dobro se čuvao da svojim kolegama ne oda ni slova o onome što je otkrio, jer, šta je sumnjiva

¹ Bask.: *Bizkaia* – danas jedna od tri provincije u Baskiji, španskoj autonomnoj pokrajini. Glavni grad provincije Biskaja je San Sebastijan (bask.: *Donostia*). (Prim. prev.)

² Engl.: *Newfoundland* (fr: *Terre-Neuve*) – kanadsko ostrvo u Atlantiku na severnoj obali Severne Amerike. Zatvara ušće reke Sen Lorens, stvarajući najveći zaliv na svetu. (Prim. prev.)

slava pronalazača, koja ništa i ne donosi, u odnosu na tajno saznanje o nedirnutim jatima kitova? Radije je iz godine u godinu lovio prava brda kitova i u San Sebastijan dopremao tone njihovog sala pretopljenog u skupoceno ulje, hrpe koža i kostiju, zube iz njihovih ogromnih skeleta i tako, umesto poznatiji, postajao sve bogatiji. Sa punim zadovoljstvom mogao je svojoj deci ispričati o otkriću jedne zemlje, ali ne i o tome gde se ona nalazila, jer su sve mape koje su tada bile dostupne imale na tom mestu belinu poput pene morskih talasa. Ili, poput pare uzavrele vode: pare, koja je za baskijskog inženjera Blaska de Garaja³ postala jedna od onih fiks-ideja u koje se tako čvrsto veruje, koju je on, 1453. godine u Valjadolidu,⁴ izneo tadašnjem vladaru, ispričavši mu o onome što ga je u potpunosti zaokupljalo. Ideja se sastojala u tome da se brod kreće pomoću nekog točka, koji bi se opet pokretao jedino snagom vodene pare. Blasko de Garaj nije naišao na razumevanje Karla I,⁵ sina Filipa Lepog⁶ i Huane Lude,⁷ dakle, onog carskog kralja koji se usudio da u Alhambri⁸ sruši krilo božanstvenog

³ *Blasco de Garay* (1500–1552): španski inženjer, mornarički kapetan i inovator. (Prim. prev.)

⁴ Šp.: *Valladolid* – glavni grad španske autonomne pokrajine Kastilja i Leon. U prošlosti je bio sedište kastiljskog dvora, a kasnije i glavni grad španske imperije, sve do 1606. kada prestonica postaje Madrid. (Prim. prev.)

⁵ *Karlo V* (1500–1558) – car Svetog rimskog carstva, kao *Karlo I* – bio je i kralj Španije. (Prim. prev.)

⁶ *Felipe I de Castilla* (1478–1506): Filip I Kastiljski. Nadimak *Lepi* dao mu je Luj XII. (Prim. prev.)

⁷ *Juana I de Castilla* (1479–1555): Huana I Kastiljska, u istoriji poznata kao *Hauana Luda*, zbog svoje opsesivne ljubavi prema suprugu Filipu Lepom, koja je na kraju učinila da izgubi razum. (Prim. prev.)

⁸ Arap.: *Al kelat al hamra* – Crvena tvrđava. Dvorac i utvrđenje mavarskih vladara, izgrađeni u XIII i XIV veku na brdskoj zaravni u jugoistočnom delu grada Granade, u južnoj Španiji. (Prim. prev.)

dvorskog kompleksa dinastije Nasrida i zameni ga kame-
nom klocnom koja kod posmatrača izaziva utisak da je
krava obavila posao nasred letnjeg pašnjaka.⁹ Karlo nije
imao razumevanja za inženjerovu ideju, no Blasko de Garaj
se nije obeshrabrio i, da bi ostvario svoje planove, novac je
obezbedio iz privatnih izvora. To ostvarenje mu je pošlo
za rukom tek godinama kasnije, u životnom dobu kada
um već pomalo popušta, pa su mu proračuni bili pogrešni.
Zbog toga je prvi parobrod u istoriji čovečanstva za poč-
etak odleteo u vazduh, a potom, zajedno s idejom, nestao u
bujici. To se desilo nadomak luke iz koje je 1588. godine
isplovio čovek po imenu Migel de Okendo i Domingez de
Segura,¹⁰ kako bi pratio nepobedivu špansku Armadu¹¹ na
putu ka Engleskoj. Bio je to izuzetan čovek koji je od obi-
nog pastira napredovao do graditelja brodova i konačno
do komandanta *Svete Ane* – jednog od najboljih ondašnjih
jedrenjaka. Okendo nije bio samo svetao primer i simbol za
to koliko daleko se može dospeti ako se nešto uistinu hoće,
već je bio i inicijator krilatice „Od pastira do komandanta“,
koja je postala opšteprihvaćena i kao takva preneti iz Baski-
je u nove kolonije, gde je važila i dalje, četiri veka kasnije, u
neznatno izmenjenom obliku. Ali Okendo je imao istorijski
peh što se našao u pratnji nepobedive Armade upravo na

⁹ Izvesni delovi Alhambre uništeni su ili unakaženi kasnijim prepravkama. Najveću štetu načinio je Karlo I otpočevši izgradnju palate u renesansnom stilu, u južnom delu *Dvorišta mirti* (*Patio de los Arrayanes*) ili dvorištu *Alberka*. Uz to, palata nikada nije završena. (Prim. prev.)

¹⁰ *Miguel de Oquendo y Domínguez de Segura* (?–1588): španski admiral. (Prim. prev.)

¹¹ Šp.: *Grande y Felicísima Armada* – Velika i najsrećnija mornarica. (Prim. prev.)

bojištu gde je ona izgubila svoj epitet¹². Nekoliko dana nakon što se deo razbijene flote, obeshrabren engleskom topovskom paljbom, povukao i uplovio u San Sebastijan zajedno s olupinom *Svete Ane*, iznemogli Okendo je izdahnuo na kopnu. Pet ulica dalje nalazila se kuća koja se zvala *Kit*. Potrebno je da se zna: u ono vreme je svaka baskijska kuća bila krštena, jer je za Baske postojalo samo ono što je imalo ime. Katalina de Erauso, doduše, nije rođena u *Kitu*, ali je u njemu odrastala.

¹² Od početnih 22 galije i 108 naoružanih trgovačkih brodova španska flota je izgubila 50 plovila. Jedna od najvećih bitaka u englesko-španskom ratu vođenom od 1585. do 1604. godine. (Prim. prev.)

I

Gubici

Katalinina majka Marija Perez de Galaraga i Arse beše dubokoumna žena. Moglo bi se zaključiti da je njena dubina poticala od krajnje pobožnosti i čvrstine u veri. Nedeljom je ostajala u crkvi duže no što je neophodno, petkom gotovo ništa nije jela, a ako bi to i činila uzimala je samo sočivo ili sušenu ribu. Još kao mlada dugo se molila, premećući u rukama brojanicu, u samostanu *San Sebastian el Antigo*, odlazila je kod franjevaca radi procesije *Put krsta*, išla je u Crkvu Presvetog srca Isusovog i kod karmelićana na uobičajene obrede posvećene Hristu Hranitelju. Hodočastila je čak dva puta na grob Svetog Jakova¹³ i, uopšte, srce joj je posebno kucalo za svece: sakupljala je sve njihove sličice do kojih se moglo doći. Već je posedovala osamnaest takvih i sortirala ih je po abecednom redu: Agata (protiv vulkanske erupcije), Avgustin (protiv gubitaka svake vrste), Blazije

¹³ Šp.: *Santiago de Compostela* – Santjago de Kompostela je glavni grad Galicije, španske autonomne pokrajine, i važna destinacija hrišćanskog hodočašća, pored Jerusalima i Rima. (Prim. prev.)

(protiv gušobolje), Florijan (protiv požara), kao i dvanaest prikaza najviše svete, Bogorodice, čija sva imena je Marija Perez de Galaraga i Arse znala napamet. I tako, kada je imala kakvu molbu, mogla je da joj se pomoli ne samo imenom *Virhen de la esperansa*, već i *Virhen de la soledad*, *de los dolores*, *de los remedios*, *de la misericordia*, *de los desamparados*, *de las maraviljas* i *nuestra Senjora del rosal*. Ipak, ako bi se bacio pogled u njen dnevnik, moglo se zaključiti da joj je u dubini duše ležalo nešto sasvim drugo, nešto što je iščekivalo da se konačno osmeli i izađe napolje. I kada je Marija Perez de Galaraga i Arse, 14. februara 1572. godine, kao dvadesetogodišnjakinja, izgubila svoja zvučna prezimena, jer se udala za baskijskog poslovnog čoveka Migela de Erausa, čitavog tog dana joj se činilo da su se ta osećanja, usađena duboko u stomaku, popela sve do guše. Posle venčanja, Marija je prvi put kročila u kuću koju joj je suprug kupio. Migel je kuću nazvao *Kit*, po sećanju na dedinog dede dedu Marije Perez de Galaraga i Arse, jer to nije bio niko drugi do sam Manuel Pesoa, isti onaj koji je otkrio Ameriku i koji je još uvek postojao u pričama Marijine babe. *Kit* je bila gradska kuća blizu crkve, usred San Sebastijana. Imala je neveliko dvorište, a sobe u prizemlju bile su mračne, tako da je Migel odmah poveo Mariju na gornju etažu. Odozgo, s jedne galerije, moglo se videti unutrašnje dvorištance. Ines je Mariji prinela poslužavnik sa šoljom čokolade i gomilom *bukarosa*,¹⁴ aromatizovanih komadića gline iz Zapadnih

¹⁴ Šp.: *Búcaro (botijo)* – bukaro (botiho). Tokom španskog *Zlatnog veka* bukarosi su upotrebljavani u ishrani radi održavanja lepote tena, služili su za regulisanje menstruacije, kao sredstvo za kontracepciju, ali i kao halucinogeno sredstvo. (Prim. prev.)

Indija.¹⁵ Marija je pila čokoladu i jela zemljane kolačiće. Migel je zatim poslao Ines dole, a Mariju proveo kroz oba salona. U prvom je pod bio go, tepisi su visili na zidovima, kao i ogledalo i sličice. Drugi salon je bio podeljen drvenim paravanom: s jedne strane nalazilo se mesto za žene, presvučeno taftom¹⁶ i s mnoštvom jastuka, a s druge strane, za muškarce su bile postavljene stolice sa naslonom i bez naslona. Marija Perez je izašla na balkon, s ogradom od kovanog gvožđa i ukrasnim mesinganim kuglama u uglovima, nagnula se pokušavajući da oslušne more, ali jedino što je čula bilo je lupkanje komšija koji su praznili nokšire na ulicu. Marija se povukla u spavaću sobu. Tamo su goreli mirisni štapići, a na zidovima su visile slike svetaca. Zamolila je Migela da okači slike u kući, *u kući* – rekla je – *ne u spavaćoj sobi*. Marija Perez je skinula svete slike, napustila sobu i slike ostavila u salonu. Vratila se potom kod Migela, zatvorila vrata i spustila zastor na prozorčiću s rešetkama, na kome je umesto stakla bio naučeni pergament. Skinula je venčanicu, a zatim i podsuknju s nizom obruča – *gvardainfante* – koja je tek 1639. godine označena kao „bludnička“ i dekretom zabranjena. Kleknula je ispred Migela de Erausa, otkopčala mu pantalone i gurnula u usta njegov ud. Nije tačno znala kako da se postavi da bi to delovalo požudno, ali je dala sve od sebe. Gledala je visoko u svog muža, pritiskala grudi, usisavala, kovitlala jezikom i pokušavala sve ono što je potajno zamišljala ili o čemu je

¹⁵ Šp.: *Indias Occidentales* – Zapadne Indije. Od XV veka ovim nazivom označavane su sve teritorije na američkom kontinentu koje su istraživali Evropljani na čelu s Kristiforom Kolumbom, kako bi se razlikovale od „Istočne Indije“, cilja prvog Kolumbovog puta. Danas se pojam odnosi na grupu ostrva u Atlantskom okeanu, poznatu pod imenom Antili. (Prim. prev.)

¹⁶ *Taft*: čvrsta i gusta svila. (Prim. prev.)

pričala s ostalim devojkama. Na taj način se svojski potrudila da se povinuje vremenu u kome je živela, jer ljudi u tadašnjoj Španiji behu zapali u bunilo parenja. Spopalo ih je to kao kakvo ludilo – ne, nisu bili ludi, sasvim suprotno – više kao da su najednom pred očima videli sopstvenu budućnost, kao da su znali za neminovnost nailaska epidemije kuge, koja će u narednim decenijama pustošiti zemlju i kao da je trebalo obezbediti masu sveta kako bi se ovoj pošasti pripremilo dovoljno materijala. Pomama je zahvatila *grandes*, vojvode, markize i grofove. U tom činu smela je čak i kraljici da se skine pokrivka s glave. Igrica je spopala i *kabaljrose*, viteške redove *Alkantara*, *Montesa*, *Kalatrava* i *Santiago*, a ludovali su i osiromašeni *idalgosi*, koji su bili primljeni u plemićki stalež zbog svojih zasluga tokom rekonkiste¹⁷. Igrice su se latili i žitelji gradova, zanatlije i trgovci, vojnici, nebrojeni pesnici i studenti, ali i seljaci na koje je padao teret većeg dela poreza. Opštiti su naveliko pastiri, drvoseče, rudari i kovači, skitnice i prosjaci, kazandžije, glasnici i goniči mazgi, sitni trgovci, lualice i bogalji, nosači i lutkari, gostioničari, kuvari, poslužitelji, podvodači, bludničari, varalice i zidari, Cigani i robovi. U tome je prednjačio kralj Filip II,¹⁸ koji je važio za asketu. Danju bi se ugnezdio među akta i važne odluke odlagao za sledeći dan, a čim bi zašlo sunce, pretvarao se u pravog ludaka opsednutog naslednikom prestola. Poslao je

¹⁷ Šp.: *Rekonquista* – ponovno osvajanje. Pokret Španaca i Portugalaca za proterivanje Mavara s Iberijskog poluostrva, okončan pobedom katoličkih kraljeva koji su 1492. godine osvojili Granadu, poslednje muslimansko utvrđenje. (Prim. prev.)

¹⁸ *Felipe II* (1527–1598): prvi kralj ujedinjene Španije (posle abdiciranja njegovog oca Karla I, 1556–1598), kralj Napulja i Sicilije (1554–1598), kralj Engleske (1554–1558, suvladar s Marijom I), kralj Portugalije (kao Filip I, od 1580. do 1598.) i kralj Čilea (1554–1556). (Prim. prev.)

u smrt svoju rođaku Mariju Portugalsku,¹⁹ koja je stradala od posledica porođaja, četiri duge godine opštio je – očito bezuspešno – sa svojom drugom ženom Meri Tjudor²⁰ od Engleske; prešao je s novim žarom na petnaestogodišnju Elizabetu Valoasku,²¹ koja mu je podarila dve kćerke što mu nije bilo ni od kakve vajde, a umrla je kada su lekari prevideli njenu treću trudnoću. Naposletku je pet puta uspešno opštio s Anom Austrijskom²² – četvoro dece im je ugledalo svet samo nakratko, peto dete je konačno, posedovalo neophodne kvalitete za vladavinu: ostalo je u životu i bilo je muško.²³ Ljudi su se parili u svako doba i na svakom mestu – na grančnim postajama, po gostionicama, na dvoru, po kanalima, u madridskim alkazarima²⁴ i u seviljskoj četvrti Trijana, na Mediteranu i na Atlantiku, u Sijeri i u Pirinejima, na širokim poljanama Ekstramadure i u navarskim rudnicima, po maslinjacima Andaluzije i po šumama na istoku zemlje. Ukoliko parenje ne bi uspelo iz prve, jeli su supu od luka i crveno meso. Kao nešto od suštinske važnosti za raspirivanje želje i uspešan polni odnos važilo je da treba jesti samlevene kitove

¹⁹ *Maria Manuela de Portugal* (1527–1545): portugalska princeza, a kasnije žena Filipa II. (Prim. prev.)

²⁰ *Mary I Tudor* (1516–1558): Marija Katolička ili Krvava Meri (takav nadimak je dobila zbog progona protestanata i povratka rimokatoličanstvu). Ne treba je mešati s njenom tetkom Marijom Tjudor, kao ni s njenom škotskom rođakom Marijom Stjuart. (Prim. prev.)

²¹ *Elisabeth de France, Isabel de Valois* (1545–1568): francuska princeza i španska kraljica. (Prim. prev.)

²² *Anna fon Österreich* (1549–1580): Ana Habsburška, ili Ana Austrijska. Čerka Maksimilijana II, udajom za Filipa II (njegova četvrta supruga) postala je kraljica Španije i Portugalije. (Prim. prev.)

²³ *Felipe III* (1578–1621): Filip III, nadimak Pobožni. Kralj Španije i Portugalije. (Prim. prev.)

²⁴ Arap.: *Al Kasr* – palata, tvrđava. (Prim. prev.)

kosti i piti krv zaklane koze. Rezultat ove opšte pomame bio je udvostručen broj stanovnika, za samo jedan vek. Dakle, dok je španski vazduh bio bogato natopljen semenom tečnošću, i dok su iza pergamentnih prozora dopirali stenjanje i krici zadovoljstva komšija, Marija Perez je opkoračila svoga muža i tako snažno se nabola na čvrst ud, nalik nožu, da su Migelu istog trena pocrvenele mošnice. Marija nije vriskala. Bila je potpuno usredsređena dok su se oboje približavali vrhuncu. Migel je takođe bio sasvim utonuo u ono što se dešavalo, pre nego što je najednom shvatio da ovom prilikom on nešto pravi, *stvara*. U poslednjem trenutku, pre nego što je stigao do svog vrhunca, povikao je: „Kako ćemo ga nazvati?“ Marija nije marila za njegov povik. Uši su joj bile potpuno zaglušene. Mužu je zarila nokte u leđa i povikala: „Migel!“ Tada su srećni zajedno klonuli u mešavinu znoja, krvi i semene tečnosti. Migel de Erauso gladio je svoju ženu po kosi i govorio: „Slažem se.“

Ni nakon pola godine i učestalih pokušaja oplodivanja, Marija Perez nije dobila ono što je htela. Za to je morao postojati valjan razlog. Njena pobožnost koja je bila uzdrmana bračnim orgijama sada se probudila dvostruko snažnija. Marija Perez se setila svih „nepristojnosti“ u spavaćoj sobi koje su je „učinile grešnicom“ – kako je odjednom to nazvala u svom dnevniku. To što nije ostajala trudna videla je kao posledicu toga „greha“, koji je poslednjih pola godine označavala kao „užitak“. Tako je došlo do toga da je Migela de Erausa, umesto nage žene, uveče sačekao beli čaršav s rupom u sredini ispod koga je ležala Marija Perez. Mužu je saopštila da želi polni odnos koji služi svojoj svrsi, naime, kao čin za oplodnju

i da ubuduće odbija grešne prateće pojave kao što je neumerno iskazivanje zadovoljstva. Ali kako ni posle naredna četiri meseca nije bilo očekivanog rezultata, Marija Perez je otpočela da polako, iz dana u dan, prihvata predloge svoje babe Izabel, koja je sopstveno prekomerno verovanje u stara baskijska božanstva kanalisala u hrišćansko sujeverje. Tako je Marija, koja se u ovom slučaju hvatala za slamku spasa, postala plodno tlo za babine priče. Izabel je svojoj unuki utuвила u glavu da je seme u materici neophodno, ali ni u kom slučaju dovoljno da bi se dobilo dete. Pored polnog odnosa, potrebno je tu i tamo preduzeti i neke ritualne radnje kako bi se stekla božanska naklonost. Rekla je da ona, Izabel, zna o čemu govori, jer je naposletku i sama dobila trinaestoro dece. Doduše, na tom putu jedanaestoro je izgubila, ili su se deca rađala mrtva, tako da nije mogla mnogo da govori o poklanjanju života, ali je ipak mogla ponešto reći o njegovom začecu. Marija Perez je provela naredne nedelje sledeći divlje savete svoje babe: trljala je donji deo stomaka o razna stara stabla i statue mučenika, prostirala se celom dužinom preko kakvog svetog groba, pila na litre vode s nekog posvećenog izvora, kuvala mešavinu čajeva s pećinskom vodićom i izguljenim trunkama sa statua, koju je gutala čvrsto žmureći, molila se Svetoj Margareti Antiohijskoj, Svetom Nikolasu, Svetoj Ani i svakodnevno redom lizala prašinu sa svih Bogorodičinih figura u obližnjoj crkvi. Sva očajna, bila je čak spremna da, s dva jajeta u ruci, krene na mukotrpan hodočasnički put do Greu le Bena i svetinje Notr Dam dez U. Jedno je trebalo da pojede na licu mesta, drugo da zatrpa i otkopa tek 8. septembra. Srećom, bila je pošteđena ovog putovanja jer se duboko u oktobru 1574. godine ipak izrodila jedna druga babina vradžbina.